NĚMECKÉ ZKUŠENOSTI Z HOSPODÁŘSKO-POLITICKÉHO PORADENSTVÍ

Tomáš KRABEC, Vysoká škola ekonomická, Praha

1. Úvod

Definitivní podoba hospodářské politiky je v dnešních demokratických státech vždy výsledkem konfrontace celé řady faktorů. Vládní orgány při svém rozhodování o konkrétní podobě hospodářsko-politických opatření nevycházejí pouze z poznatků ekonomické teorie. Musí brát v úvahu nejen politickou, ale zejména společenskou přijatelnost svých návrhů. Výsledkem je často nekoncepční a oportunní chování vládnoucí politické reprezentace, která se snaží udržet si v nadcházejících volbách hlasy svých stálých voličů, získat hlasy od voličů nerozhodnutých a též od voličů bez vyhraněné politické orientace. Jsou to především levicové vlády, které s oblibou přistupují k realizaci projektů financovaných z veřejných zdrojů. Ty mají sice okamžité, viditelné efekty, nicméně jejich financování je rozloženo i na budoucí období. Fiskální deficity však nejsou způsobeny pouze zvýšením dynamiky nominální vládní spotřeby. Druhou významnou determinantou záporných sald veřejných rozpočtů je snižování daňových sazeb, což prosazují naopak vlády konzervativní, resp. tzv. pravicově orientované. Příklady takového chování v dostatečné míře poskytuje empirie a bude o nich pojednáno dále. Přítomnost politicko-ekonomického cyklu se stala běžnou součástí našeho života.

Lze nějakým způsobem zmírnit negativní efekty spojené s procesem demokratické veřejné volby? Existuje vůbec možnost, jak dlouhodobě stabilizovat očekávání subjektů participujících na hospodářském procesu a takto přispívat k zefektivnění funkce hospodářského řádu a dlouhodobé maximalizaci společenského blahobytu v neširším pojetí? Právě v tom spočívá úloha hospodářsko-politického poradenství. Odpověď na otázku proč a za jakých podmínek tyto funkce plní, jakož i bližší analýza odlišných koncepcí a praktických zkušeností je tématem této stati.

Stěžejní důraz bude kladen na zkušenosti Spolkové republiky Německo. Letos je tomu právě čtyřicet let od chvíle, kdy se v SRN pokusili usnadnit a zefektivnit proces hledání celospolečenského konsenzu. Spolkový sněm schválil Zákon o vzniku Expertní rady pro posuzování všeobecného hospodářského vývoje. Pro původní německý název „Sachverständigenrat“ budu v textu užívat neutrální český ekvivalent „Expertní rada“, i když bývá do češtiny také překládán jako „Rada moudrých“ (srovnej např. Urban, 1999). Hlavním úkolem této instituce je předložit vládě a veřejnosti odborně fundovanou, nezávislou analýzu domácího a světového ekonomického vývoje za poslední rok a upozornit na případný nežádoucí vývoj v nadcházejícím období. Vláda musí následně k této zprávě před Spolkovým sněmem zaujmout stanovisko a tím se přihlásit k odpovědnosti.

Politické, resp. hospodářsko-politické poradenství prezentované v této stati je

*) Stať je zkrácenou verzí autorova textu (2003b). Tam čtenář nalezne podrobněji rozpracované některé pasáže a další četná upřesnění, na něž je zde odkazováno.

nutno striktně odlišit od poradenské či konzultační činnosti poskytované státním institucím nebo jednotlivým politikům soukromými subjekty (Consulting, Research, Coaching, Training). Všechny zde prezentované instituce zaujímají kvalitativně odlišné postavení oproti soukromým agenturám. Jejich společným specifickým je nejen financování z veřejných zdrojů, z nichž mohou být kryty i výdaje komerčním subjektům, ale zejména skutečnost, že jejich pověření a úkoly vyplývají přímo ze zákona a mají tak dlouhodobý, systémový ráz.

2. Geneze hospodářsko-politického poradenství

2.1 *Původní myšlenka a okolnosti vzniku*

V roce 1958 přišel tehdejší spolkový vicekancléř a ministr hospodářství za CDU Ludwig Erhard poprvé s myšlenkou nezávislé instituce, navržené jako Expertní grémium pro hospodářskou a sociální politiku. Návrh však ve vládě nenašel dostatečnou podporu. Podruhé se Erhard pokusil tento návrh prosadit v roce 1962. Tehdy byly tlaky ze strany odborů na další nárůst mezd příliš silné a Rada měla – díky svému nezávislému odbornému názoru – pomoci mzdový vývoj korigovat bez explicitních zásahů do autonomních tarifních vyjednávání (viz Tietmeyer, 2003). Ani druhá Erhardova snaha neskončila úspěšně. Tehdejší kancléř Konrad Adenauer se obával možného omezení vlády ve svém rozhodování a Erhardovy argumenty ho nepřesvědčily, aby vláda postoupila návrh zákona Spolkovému sněmu.¹⁾

Erhard však byl o potřebnosti nezávislého poradního orgánu pevně přesvědčen. Docílil toho, že poslanec za CDU Dollinger a předseda poslanecké frakce FDP Freiherr von Kühlmann-Stumm podali Spolkovému sněmu návrh Zákona o vzniku Expertní rady pro posuzování všeobecného hospodářského vývoje. Spolkový sněm dne 14. srpna 1963 schválil kreační zákon jednomyslně. Nově schválený zákon nebyl – vedle Spolkového prezidenta Lübkeho – kontrasignován kancléřem Adenauera, ale vicekancléřem Erhardem. Pro úplnost dodejme, že vztah kancléře Adenauera a ministra hospodářství Erharda byl od ustanovení první vlády v roce 1948 značně kontroverzní a oba politici k sobě pociťovali vzájemné antipatie.²⁾

2.2 *Zákon o vzniku Expertní rady pro posuzování všeobecného hospodářského vývoje ve znění pozdějších novel*

Rada vznikla za účelem pravidelného posuzování všeobecného hospodářského vývoje ve Spolkové republice Německo a pro ulehčení hospodářsko-politického rozhodování zodpovědných institucí a veřejnosti (§ 1 odst. 1).³⁾ Skládá se z pěti členů, kteří musí disponovat mimořádnými odbornými ekonomickými znalostmi a národohospodářskými zkušenostmi (§ 1 odst. 2). Žádný z členů nesmí být členem zemské či spolkové vlády, zákonodárního sboru ani zaměstnancem veřejných či soukromých právnických osob. Přípustné je povolání vysokoškolského učitele nebo zaměstnance ekonomického či sociologického výzkumného ústavu. Nesmí být zástupcem jakéhokoliv hospodářského svazu nebo organizace zastu-

1) Adenauer dokonce s jistou nadsázkou poznamenal: „Erharde, chcete si posadit do kořičku veš?“ (in Lambsdorff, 2003, s. 3).

2) Podrobněji se tímto složitým vztahem zabývá Ch. Williams v Adenauerově biografii (2002), D. Koerfer (in: Soziale Marktwirtschaft..., 1988) nebo V. Hentschel v obsáhlé biografii Erharda (1996).

3) Ulehčení rozhodování v žádném případě neznamená vytváření jakýchsi „prvních verzí“ programů politických stran.

pující zaměstnance či zaměstnavatele, ani s nimi být v trvalém služebním či obchodním styku, a to i v období jednoho roku před tím než se stane členem rady (§ 1 odst. 3).

Ve svých expertízách Rada analyzuje momentální celkovou hospodářskou situaci a její očekávaný vývoj a dále zkoumá, jak v rámci tržního hospodářského řádu současně zachovat stabilitu cenové hladiny, vysoký stupeň zaměstnanosti a vnější rovnováhu za stálého a přiměřeného ekonomického růstu.⁴⁾ Do výzkumu má být zahrnuta i tvorba a rozdělování příjmů a bohatství. Především se však má poukazovat na příčiny aktuální a potenciální nerovnováhy mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou, které by ohrožovaly výše uvedené cíle. Analýzy mají být prováděny na základě odlišných předpokladů a má být pojednáno o jejich rozdílném působení. Rada má poukazovat na nežádoucí vývojové tendence a možnosti jejich zabránění či odstranění. Radě je přísně zakázáno vyslovovat konkrétní hospodářsko- a sociálně politická doporučení (§ 3 odst. 1).⁵⁾ Ve své činnosti je nezávislá a řídí se pouze nařízeními vyplývajícími z tohoto zákona (§ 3 odst. 1).

Jestliže menšina členů při zpracování expertízy zastává v určitých otázkách odlišný názor, má možnost ho v expertíze vyjádřit (§ 1 odst. 2). Rada může dát před vypracováním expertízy určitým osobám (především zástupcům organizací hospodářského a společenského života) příležitost vyjádřit se k podstatným otázkám vyplývajícím z pověření Rady (§ 4). Pokud to považuje v rámci svého mandátu za žádoucí, může vyslechnout odpovídající ministry a prezidenta Bundesbanky a ti jí musejí být na požádání k dispozici (§ 5 odst. 1 a 2). Spolkové a zemské úřady poskytují Radě úřední pomoc (§ 5 odst. 3).

Rada každoročně vypracovává expertízu a předává ji do 15. listopadu Spolkové vládě. Ta ji bezodkladně předloží zákonodárnému sboru a ve stejnou chvíli ji Rada zveřejní. Nejpozději osm týdnů od zveřejnění se Spolková vláda vyjádří k expertíze před zákonodárným sborem. V tomto vyjádření především objasní hospodářsko-politické závěry, které jí z expertízy vyplývají (§ 6 odst. 1). To se podle Zákona o podpoře stability a růstu hospodářství ze dne 8. června 1967 děje ve Výroční hospodářské zprávě Spolkové vlády.

V případě, že Rada odhalí tendence ohrožující výše zmíněné cíle, vypracovává doplňkovou expertízu (Sondergutachten). Spolková vláda může rovněž Radu vyzvat k vypracování dalších expertíz. O datu zveřejnění se Rada domlouvá se spolkovým ministrem hospodářství (§ 6 odst. 2).

Členové Rady jsou jmenováni Spolkovým prezidentem na návrh Spolkové vlády. Každoročně je k 1. březnu – poprvé po uplynutí třetího roku od předložení první expertízy – jeden člen Rady uvolněn z funkce. Pořadí, ve kterém budou členové vyřazováni, je určeno losem na prvním setkání Rady (§ 7 odst. 1). Spolkový prezident poté na návrh Spolkové vlády povolává dalšího člena Rady na pětileté funkční období. Znovuzvolení jsou přípustná. Spolková vláda vyslyší stávající členy Rady předtím než navrhne nového člena (§ 7 odst. 2).

Členové Rady mohou svoji funkci složit do rukou Spolkového prezidenta (§ 7 odst. 3). V případě, že některý z členů předčasně Radu opustí, nahradí ho nový člen na dobu odpovídající mandátu člena, kterého nahrazuje; ostatní procedury jsou analogické (§ 7 odst. 4).

Usnesení Rady vyžadují souhlas minimálně třech jejích členů (§ 8 odst. 1). Rada volí ze svého středu předsedu, a to na dobu tří let (§ 8 odst. 2) a sama si určuje svůj jednací řád (§ 8 odst. 3).

4) Je třeba zdůraznit, že všechny cíle „magického čtyřúhelníku“ mají stejnou váhu a Rada žádný z nich při svých analýzách neupřednostňuje před ostatními (srovnej Jahresgutachten – JG 1964/65).

5) Rada tedy nesmí vládu nijak omezovat v rozhodování. Cílem je takto posílit nezávislost Rady a také zabránit přesunu politické odpovědnosti ze zodpovědných vládních institucí.

Sídlem Rady je Spolkový statistický úřad ve Wiesbadenu. Jeho úkolem je zprostředkovat a připravit pramenné materiály, technicky zabezpečit přípravu jednání Rady, zveřejňovat expertízy Rady a starat se o vyřizování administrativních záležitostí Rady (§ 9).

Členové Rady a pracovníci kanceláře jsou vázáni mlčenlivostí u všech materiálů, které Rada označí jako důvěrné. Mlčenlivost se vztahuje rovněž na informace, které jsou předávány Radě a jsou označeny jako důvěrné (§ 10).

Členům Rady náleží paušální finanční náhrada a krytí cestovních nákladů. Jejich výši určuje společně spolkový ministr hospodářství a spolkový ministr vnitra (§ 11, odst. 1). Náklady na činnost Rady nese Spolková vláda (§ 11, odst. 2).

Výnosem spolkového kancléře z 27. října 1998 přešla věcná příslušnost Rady ze spolkového ministra hospodářství na spolkového ministra financí. To znamená, že v současnosti vypracovává Výroční hospodářskou zprávu vlády ministerstvo financí.

Při schvalování a následných novelizacích zákona došlo k určitým změnám oproti původnímu návrhu. Podmínka výlučného zákazu doporučovat hospodářsko-politická opatření byla zmírněna. Rada sice nesmí doporučovat konkrétní opatření, ale má možnost „poukazovat na nežádoucí vývojové tendence a způsob jejich zabránění či odstranění.“ Na nátlak kancléřství byla původně stanovena osmitýdenní lhůta pro zveřejnění expertíz po jejich předání Spolkové vládě. Záměrem bylo poskytnout vládě dostatek času na přípravu před oficiálním zaujetím stanoviska k expertíze, které je stanoveno totožnou lhůtou osmi týdnů a děje se tak při zasedání Spolkového sněmu. V případě mimořádných expertíz byl termín zveřejnění ponechán na dohodě se spolkovým ministrem hospodářství. Brzy se ukázalo, že se dá jen stěží zabránit předčasným zveřejněním expertíz, popř. četným indiskrétnostem, a proto byla v roce 1966 tato lhůta ze zákona vypuštěna. Změny doznala i procedura jmenování nových členů Rady. Původní kooptační postup – Rada by sama rozhodovala, koho přijmout za svého nového člena – byl odmítnut a nahrazen současnou procedurou, kdy nové členy jmenuje Spolkový prezident na návrh Spolkové vlády.

Na zpracování expertíz se podílejí všichni členové Rady. Text se skládá z pěti kapitol, přílohy rozpracovávající podrobněji některé z aktuálních témat a závěru. Při zpracování mají autoři k dispozici osmičlenný vědecký štáb, který vede generální sekretář. Vedle toho probíhá čilá intelektuální výměna názorů s domácími i zahraničními vědeckými institucemi a zástupci akademické obce. Důležitým partnerem je také americká Rada ekonomických poradců. Pro některé specializované a nákladné činnosti se využívá outsourcing, např. výzkumné oddělení Bundesbanky poskytuje mezinárodní ekonometrický model a jeho výsledky. Zdrojem dat pro analýzu mezinárodního vývoje jsou pro Radu databáze OECD, Mezinárodního měnového fondu, Evropské centrální banky, Evropské komise a Bundesbanky (podrobněji k obsahu a struktuře expertíz viz Krabec, 2003b).

2. 3 *Institute Rady v ordoliberalním paradigmatu*

Položme si nyní otázku, jak zapadá takto uspořádaná instituce Rady do ordoliberalního pojetí hospodářského řádu, zda nějakým způsobem přispívá k budování a permanentnímu udržování základních charakteristik determinujících hospodářský proces, jenž umožňuje všem hospodářským subjektům dlouhodobou součinnost. Ordoliberalní koncepce a další neoliberální koncepce politiky řádu byly v SRN uvedeny do praxe pod názvem sociální tržní hospodářství (viz Krabec, 2003a). Toto označení pochází od jednoho z otců této doktríny Alfreda Müller-Armacka.

Ordoliberál Freiburgské školy Walter Eucken ve své práci *Grundsätze der Wirtschaftspolitik* (1990) navrhl dva soubory principů, jejichž dodržováním vzniká a v dlouhém období přetrvává efektivní soutěžní řád. Jde o takovou formu hospodářského řádu, ve které alokace probíhá prostřednictvím konkurenčního tržního procesu, kde cenový systém skutečně plní svoji funkci rychlého a efektivního přenašeče informací a ceny tudíž – díky konkurenční soutěži – vyjadřují relativní vzácnost daných statků. Takovéto stabilní a čitelné prostředí umožňuje ekonomickým subjektům dlouhodobě plánovat podnikatelské aktivity a pro společnost je podle ordoliberálů garantem sociálního smíru. Aby takováto forma hospodářského řádu vznikla a dlouhodobě se udržela, je zapotřebí dodržovat určitá pravidla.

První skupinou jsou tzv. *konstitutivní principy*, bez jejichž respektování by byl samotný vznik chtěného a efektivního soutěžního řádu nemyslitelný. Jsou to stabilní měna, otevřený vstup na trh, soukromé vlastnictví, svoboda smlouvy, ručení a stabilita hospodářské politiky.

Druhou skupinou jsou tzv. *regulativní principy*. Díky jejich respektování, spolu s výše uvedenými konstitutivními principy, je soutěžní řád udržován i v dlouhém období. Těmito principy jsou kontrola monopolů, korekce tržního rozdělení důchodů, hospodářské účtování (problém externalit) a anomální chování nabídky.

Stát, vědu a církev považuje Eucken za zdroje řádu. Je to právě silný, tedy akceschopný stát, který vymezuje ona obecná pravidla v souladu s výše uvedenými principy a stará se o jejich dodržování. Vanberg (2002) poukazuje na časté nedorozumění, k němuž dochází ohledně adjektiva „silný.“ Euckenovi jde o to uchránit stát před vlivem zájmových skupin, které oslabují jeho autoritu. Čím více kompetencí stát má a čím aktivněji se účastní hospodářských procesů, tím atraktivnější je pro lobyisty a „hledáče renty.“ Jedním z fundamentů ordoliberální teorie je *teze o vzájemné závislosti hospodářského a společenského řádu*. Stát plní svoji nezastupitelnou funkci zdroje řádu a prosazuje dlouhodobé zájmy většiny pouze tehdy, je-li omezen vliv zájmových skupin usilujících o všechna privilegia.

Vzhledem k předpokládané vzájemné závislosti řádů se nemůže rozvinout efektivní, soutěžní hospodářský řád bez silného právního státu jako jeho ochránce a garanta. A analogicky, podle ordoliberálů, je opět pevně zakotvený soutěžní řád nutnou podmínkou pro zachování akceschopnosti státu a eliminaci vlivu zájmových skupin na jeho činnost. Je ironií, že reálnou verifikaci tohoto tvrzení pozorujeme od konce 60. let dvacátého století právě na příkladu Spolkové republiky Německo. O důvodech přerodu sociálního tržního hospodářství v „byrokratické státní hospodářství“ hovoří Tuchtfeldt (1973) a Wolter (in: Harberger, 1984).

Přínos Rady budu posuzovat z hlediska jejího vlivu na stát jako na jeden ze zdrojů řádu a na prosazování konstitutivních a regulativních principů. Ze skupiny konstitutivních principů se soustředím na význam stability měny a stability hospodářské politiky a ze skupiny principů regulativních na korekci tržního rozdělení důchodů. Ostatní principy mají sice v hospodářském řádu SRN svůj nezastupitelný význam, nicméně podléhají kontrole jiných institucí, vytvořených právě pro tento účel (Monopolní komise, Expertní rada pro otázky životního prostředí aj.).

Princip stability měny byl institucionalizován prostřednictvím plné de lege nezávislosti Bundesbanky. Rada však v minulosti přispěla významnou měrou k metodologii provádění měnové politiky. Myšlenky obsažené v expertíze z roku 1974 měly významné praktické dopady, o kterých ještě pojednám podrobněji. *Stabilita hospodářské politiky*, resp. *systémové konformity* hospodářsko-politických opatření je předmětem zájmu již od prvních expertíz Rady. K dalšímu zesílení důrazu kladeného na tento princip přistoupila Rada v polovině 70. let svým definitivním odklonem od ad hoc poptávkového managementu a orientací na stranu nabídky a její systémové a dlouhodobé aspekty. Cílem těchto návrhů bylo prostřednictvím

deregulace, privatizace a snížení vlivu státu jako ekonomického subjektu dosáhnout vyšší mezinárodní konkurenceschopnosti a díky pružnému trhu práce i vyšší zaměstnanosti a růstové výkonnosti.

Korekci tržního rozdělení důchodů měl v Německu řešit Zákon o podpoře stability a růstu hospodářství ze dne 8. června 1967, a to prostřednictvím mzdových vyjednávání jednotlivých tarifních partnerů v rámci tzv. Konzertierte Aktion (sladěná akce). Analýzy a argumenty obsažené v expertízách měly mít zásadní význam, především měly poukazovat na reálnost mzdových požadavků ze strany odborů a varovat před případnými následky přílišného růstu mezd.

Zákonným požadavkem kladeným na Radu je, aby pomocí odborně vypracovaných, de lege nezávislých expertíz⁶⁾ usnadňovala politikům a veřejnosti vytvářet si názory na stále složitější jevy hospodářské reality. Aby mohla vláda prosadit nutná hospodářsko-politická opatření, musí k tomu pochopitelně nalézt dostatečnou podporu napříč politickým spektrem, u zájmových skupin a zejména u veřejnosti. Nezávislost a odborná fundovanost expertíz dává vládě a zainteresované části veřejnosti dostatečné záruky potřebnosti a nevyhnutelnosti navrhovaných kroků. Vláda se může opřít o nezávislý odborný názor a její vyjednávací pozice je tak o něco silnější, popřípadě slabší, navrhuje-li opatření odporující doporučením Rady. V těchto souvislostech Rada působí jako vyvažující faktor, bránící vládám v krátkodobém oportunním chování, a přispívá tak k zmírnění politicko-ekonomického cyklu a ke stabilizaci hospodářské politiky a očekávání. Dokládá to stanovisko současného sociálně demokratického kancléře G. Schrödera k expertízám Rady: „...není zase tak jednoduché politicky jednat proti doporučením“ (2003, s. 3). Schopná vláda musí umět expertíz náležitě „marketingově“ využít ve vztahu k voličům a ukázat tak svůj odpovědný postoj a implicitně i systémovou středně- a dlouhodobou orientaci svých politik v návaznosti na obvyklá doporučení v expertízách. Pro odbory by měl být naopak názor Rady určitým podnětem k uvážlivému vyjednávání o mzdách. Takto je silně podpořen původní ordoliberalní požadavek na efektivní formu hospodářského řádu a systémovou konformitu hospodářských politik.

2. 4 Členství v Radě a obsahová stránka expertíz

Poprvé se Rada sešla 28. února 1964 a její složení bylo ve srovnání s pozdější praxí poněkud neobvyklé. Vedle ekonomických expertů (W. Bauer, F. W. Meyer, H. Giersch) byli zvoleni dva „praktici“ – personální ředitel firmy Hoesch H. Koch a hospodářský auditor P. Binder. Postupem času se při návrhu potenciálního nového člena stalo zvykem, že vláda o jednom místě vyjednává s odbory (dnes je tímto zástupcem v Radě J. Kromphardt) a o jednom místě se zástupci komerční sféry (dnes H. Siebert).

O počátcích Rady se hovoří jako o „útočišti keynesovců“. Sievert (2003) si však pokládá otázku, zda tomu tak skutečně na počátku 60. let bylo. Je třeba si uvědomit, že v té době německá ekonomika ještě prožívala známé období hospodářského zázraku. Ekonomové (Sievert uvádí příklad H. Giersche) si zvykli používat k popisu dynamického ekonomického vývoje pojmů jako „růstové cykly“ a konjunkturální výkyvy provázené cyklickým poklesem ekonomické aktivity se zdály být nevratnou minulostí. Keynesovský management agregátní poptávky mající za cíl vyhladit ekonomický cyklus měl tehdy pouze teoretickou atraktivitu. Bohužel,

6) Rada není ve své činnosti kontrolována ani vládou ani parlamentem a v historickém kontextu se zdá, že jako celek nepodléhá ani vlivu zájmových skupin.

již v první polovině 60. let se začaly objevovat první matné náznaky konce tohoto „zlatého období“ růstu.

Vystřízlivění přišlo v letech 1966 – 1967, kdy se německá ekonomika dostala po takřka dvaceti letech poprvé do fáze cyklického poklesu. Meziroční pokles reálného hrubého domácího produktu o 0,1 p. b. a míra nezaměstnanosti ve výši 2,1 p. b. stačily k tomu, aby po třech letech kancléřského mandátu odstoupil někdejší otec německého hospodářského zázraku L. Erhard a byl nahrazen Kurtem Kiesingerem. Tehdy nová koaliční vláda začala – s přispěním pozdějšího ministra hospodářství K. Schillera (SPD) – poprvé stabilizovat ekonomiku pomocí fiskálních nástrojů a cíleného kvantitativního řízení nominální agregátní poptávky. Nutno dodat, že zpočátku úspěšně. Tato nová zkušenost se stabilizační politikou měla značný ohlas a právě díky tomuto prvotnímu úspěchu Spolkový sněm schválil známý Zákon o podpoře stability a růstu hospodářství ze dne 8. června 1967. Tietmeyer (2003) přisuzuje tehdejší Radě značný vliv a zásluhu na konečné podobě tohoto zákona a tedy i na posunu hospodářské politiky konce 60. let ke „Globalsteuerung“, čili ke kvantitativnímu programování makroekonomických parametrů a stabilizaci konjunktury prostřednictvím široké palety hospodářsko-politických nástrojů, které vládě zmíněný zákon dával k dispozici. Zpočátku se začaly naplňovat obavy z toho, že expertízy Rady budou jen přechodem ke kvantitativnímu řízení ekonomiky se silným vlivem státu a k plánování budoucích „žádoucích“ makroekonomických parametrů, jak bylo tehdy v moderní ekonomické teorii a regulativní hospodářské politice populární. To pochopitelně neodpovídalo osvědčenému modelu politiky řádu raženému ordoliberaly.

Jisté myšlenky obsažené ve stabilizačním zákoně je možno vystopovat již v první expertíze z roku 1964. Tehdejší tříprocentní inflaci Rada nepovažovala za slučitelnou s požadavkem stabilní cenové hladiny. Jako jediné řešení eliminace inflačního vlivu přílišného nárůstu mezd, které by bylo slučitelné s tržní formou hospodářského řádu a nevedlo k ekonomické stagnaci a nárůstu nezaměstnanosti, se Radě jevil postup založený na principu vyjednávání autonomních tarifních partnerů (JG 1964/65, odst. 248, s. 136-137). Idea „Konzertierte Aktion“ byla představena ve druhé expertíze z roku 1965 (srovnej JG 1965/66).

O podstatě stabilizačního zákona hovořil K. Schiller jako o „usmíření Freiburgského imperativu s Keynesovým poselstvím“ (Kloten, in: Jung, 1991, s. 78 nebo van Suntum, in: Wirtschaftspolitik, 1990). Ve výsledku měl spojit ordoliberalní důvěru v efektivní fungování jednotlivých konkurenčních trhů a keynesovské představy o žádoucím anticyklickém řízení agregátní poptávky.

Podle Zákona o podpoře stability a růstu hospodářství (podrobněji viz Krabec, 2003b) jednotlivé spolkové země i vláda zohledňují při svých hospodářsko- a finančně (rozpočtově) politických opatřeních požadavek všeobecné rovnováhy. Tato opatření musí být činěna takovým způsobem, aby v rámci tržního řádu zároveň přispívala ke stabilitě cenové hladiny, vysoké zaměstnanosti a vnější rovnováze při stálém a přiměřeném hospodářském růstu (§ 1). V případě ohrožení jednoho z cílů dle § 1 tohoto zákona dá vláda k dispozici informace nutné k současnému, vzájemně odsouhlasenému jednání zástupců státu,⁷⁾ odborů a podnikatelských svazů k dosažení cílů dle § 1 tohoto zákona.

Postupem času se ukázalo, že požadavky kladené zákonodárcem na dotyčné subjekty jsou až příliš ambiciózní. Problémem od poloviny 70. let se stal tehdy populární požadavek na vysokou zaměstnanost při udržení ostatních cílů dle § 1 a ani tehdejší politická reprezentace nebyla zcela přesvědčena o potřebnosti určitých

7) V zákoně je užito termínu „Gebietskörperschaften.“ V praxi šlo o zástupce Spolkové vlády, zemských vlád, Bundesbanky a Expertní rady, zasedáním předsedal ministr hospodářství.

ustanovení. Již v expertíze z roku 1967 je patrný jasný odklon od politik jemného ladění (JG 1967/68, odst. 220, s. 115-116).

V prvních expertízách se Rada pochopitelně nemohla vyhnout keynesovské interpretaci makroekonomiky, zejména v oblasti svých predikcí. Nosné myšlenky těchto expertíz jsou však mikroekonomické, orientované především na tržní vztahy a středně-nebo dlouhé období (JG 1967/68, odst. 334, s. 164-165).

V expertíze z let 1970–1971 se poprvé objevil termín *indikátor všeobecného hospodářského vývoje*. Důležitější však bylo rozpracování a podstatné precizování teorie rozpočtových deficitů a jejich vztahu k vývoji konjunktury. Novinkou v teorii stabilizační fiskální politiky se stal *koncept konjunkturálně neutrálního rozpočtu Expertní rady*. V této problematice Expertní rada přímo navázala na teoretický koncept high-employment-budget-surplus⁸⁾ americké Rady ekonomických poradců (více k problematice stabilizační fiskální politiky a jednotlivým přístupům viz Krabec, 2003b).

Po předchozích výzvách Rady přešla Bundesbanka v březnu 1973 k režimu plovoucího měnového kurzu. Počínaje expertízou z roku 1974 byla zcela opuštěna orientace na krátké období. Rada navrhla Bundesbance zásadní změnu ve způsobu provádění měnové politiky, spočívající v přechodu od řízení likvidity bank k měnové politice na základě předem oznámeného, cílového množství peněz v oběhu. Takto prováděná a monetaristickou doktrínou inspirovaná měnová politika plně korespondovala s ordoliberalním konstitutivním principem soutěžního řádu a tak se stala systémotvorným prvkem.

Stabilizace vyplývající ze Zákona o podpoře stability a růstu hospodářství měla od počátku 70. let již jen zanedbatelné efekty. Dnes již tento zákon „není používán“. Kontroverzní experiment s „globálním regulováním“ a institucí „sladěných akcí“ byl napadán od prvopočátku a v roce 1976 byla existence Konzertierte Aktion ukončena, když odbory odmítly nadále se jednání účastnit. O období od roku 1966 a schválení „stabilizačního zákona“ se hovoří jako o počátku přerodu sociálního tržního hospodářství, založeného na ordoliberalních principech, směrem k byrokratickému a do ekonomických procesů podstatně zasahujícímu státu blahobytu. Podle některých interpretací je myšlenka Konzertierte Aktion nejen systémově nekonformní ve smyslu ordoliberalních principů, ale vyvolává i pochybnosti o konformitě s ústavou SRN. Hlavní problém spočívá v tom, že zákon dává zájmovým skupinám oficiální možnost ovlivňovat budoucí hospodářskou a sociální politiku státu. To logicky vyvolává obavy z reálného nebezpečí korporativismu a následných hrozeb pro tržní hospodářský řád, založený na tolik potřebné konkurenci a osobní svobodě.

Expertíza roku 1976 byla orientována na stranu nabídky. Je otázkou, zda se teoretici ekonomie strany nabídky a tvůrci praktické hospodářské politiky Reaganových administrativ v USA a vlád M. Thatcherové ve Velké Británii inspirovali právě hypotézami německé Expertní rady. Podle tehdejšího člena Rady O. Sieverta nikoliv. Ve Spolkové republice totiž obrat v provádění hospodářské politiky nebyl tak zásadní jako ve výše zmíněných zemích.

2.5 Zhodnocení činnosti Expertní rady

Čtyřicet let je doba dost dlouhá na to, abychom se mohli seriózně zamyslet nad přínosy Rady a zhodnotit opodstatnění její existence. Tato instituce vznikla za jis-

8) Analogická označení vystihující podstatu tohoto přístupu jsou: cyklicky upravovaný přebytek, přebytek při plné zaměstnanosti, přebytek při vysoké zaměstnanosti, přebytek při standardizované nezaměstnanosti, strukturální přebytek (viz Dornbusch, Fischer, 1994).

tých historických podmínek a zákonodárce si od ní tehdy sliboval nejen to, že bude pomáhat řešit stávající problémy. Rada měla přispívat svými nezávislými stanovisky a názory k dlouhodobé ekonomické stabilitě a přetrvávajícímu celospolečenskému konsenzu.

Samozřejmě, že se od počátku objevovaly kritické názory, směřující k úloze Rady. Kritikové se domnívali, že Rada nebude ničím jiným než pouhým přísluhovačem Spolkové vlády. Tyto připomínky se později ukázaly – právě díky garantované a všeobecné nezávislosti – jako neopodstatněné. Aspekt nezávislosti je dnes považován za splněný (viz Horn, 2003). Rada se ve svých expertízách vyslovuje věcně, bez ohledu na stranickou příslušnost svých členů a bez ohledu na skupinu, která je do Rady doporučila (blíže viz Krabec, 2003b). Renomé Rady zesiluje závažnost a oprávněnost argumentace z úst (opozičních) politiků.

Předmětem sporů jsou i samotné expertízy. Není pochyb o jejich vysoké odborné úrovni a analytické preciznosti, dokumentované mimo jiné na rozsáhlém statistickém materiálu. Podle některých názorů však na jedné straně politikům poskytují příliš velký prostor pro interpretaci a na druhé straně přetěžují veřejnost, která tuto sofistikovanou a rozsáhlou ekonomickou analýzu přejímá jen s obtížemi. V poslední době některé organizace dokonce publikují jakési „polidštěné verze“ expertíz Rady v rozsahu podstatně menším, kde jsou uvedeny stěžejní myšlenky „pravé expertízy“. Nezastupitelnou úlohu hrají v této souvislosti ekonomičtí novináři. Ti jsou hlavním „katalyzátorem“, přes který se stěžejní teze z expertíz dostávají až k řadovým voličům, a tím novináři pomáhají Radě v naplňování její zákonné úlohy. Záleží na snaze a talentu autorů – členů Rady –, aby skloubili vědeckou fundovanost a veřejnou „stravitelnost“ svých prací a takto prezentovali své argumenty a závěry. Úkol je to bezpochyby nesnadný, ale pro tvorbu názorů a „náklady“ ve společnosti nenahraditelný. Nezávislého a fundovaného poradenství je tedy v Německu dost, problémem je však praktická realizace.

Vedle problému realizace je třeba zohlednit ještě druhou stranu mince a uvědomit si, že expertízy také a priori přispívají k nerealizaci určitých opatření. To může mít v některých případech pro ekonomiku blahodárný účinek (např. výše zmíněný aspekt eliminace politicko-ekonomického cyklu).

Takto koncipovaná instituce hospodářsko-politického poradenství musí odpovídat určitým charakteristikám, aby byla její činnost efektivní, jinými slovy, měla reálné dopady na finální podobu vládních hospodářských politik a přitom pocházela od nezávislých a nezávislých odborníků (viz Bartel, 1993). Jsou to:

- a) garantovaná nezávislost na zadavateli, jakož i adresátech expertíz,
- b) komplexní analýza problematiky, ne pouze návrhy řešení konkrétních problémů,
- c) dlouhodobá analytická činnost, nezávislá na příležitostně zadávaných výzkumných úkolech,
- d) nezávislost na zájmových skupinách,
- e) co nejširší publicita a veřejná srozumitelnost výsledných expertíz.

V této souvislosti je vhodné uvést, že od roku 1977 vždy koncem dubna publikují názorově se lišící ekonomové – tradičně jde o profesory z univerzit v Hamburgu a Brémách – sdružení se zástupci odborů v Pracovní skupině alternativní hospodářské politiky tzv. „anti-expertízy“. Jejich adresátem jsou především odboráři (více viz Krabec, 2003b).

3. Mezinárodní komparace

Německá Expertní rada není jediným orgánem placeným z veřejných zdrojů, jež má za úkol poskytovat tvůrcům hospodářské politiky a zainteresované veřej-

nosti fundované poradenství, analýzy a informace. Obdobné instituce existují v USA a ve Francii. Americká Rada ekonomických poradců⁹⁾ vznikla ještě o sedmáct let dříve než Expertní rada v Německu, ve Francii naopak později. V každé zemi se vydali jinou cestou a rozdíly mezi poradenskými institucemi jsou propastné. Odlišnosti spočívají nejen ve složení a způsobu fungování sborů, ale také v samotných důvodech jejich existence (viz tabulka).

Mezinárodní srovnání

	Německo Expertní rada	USA Rada ekonomických poradců	Francie Rada ekonomických analýz
1. Legislativní zakotvení	Zákon o vzniku Expertní rady pro posuzování celkového hospodářského vývoje ze dne 14. 8. 1963 (SRWG), novelizován 8. 11. 1966 (§ 6 odst. 1) a 8. 6. 1967 (§ 6 odst. 2).	Zřízení Rady ekonomických poradců jako část zákona „Employment Act 1946“ z 20. 2. 1946.	Dekret 97-766 francouzského premiéra o zřízení Rady ekonomických analýz z 22. 7. 1997.
2. Zákonné pověření	<ul style="list-style-type: none"> • analyzovat momentální celkovou hospodářskou situaci a její očekávaný vývoj, • zkoumat, jak v rámci tržního hospodářského řádu současně zachovat stabilitu cenové hladiny, vysoký stupeň zaměstnanosti a vnější rovnováhy za stálého a přiměřeného ekonomického růstu, • poukazovat na nežádoucí vývojové tendence a možnosti jejich zabránění či odstranění, • poukazovat na příčiny aktuální a potenciální nerovnováhy mezi agregátní nabídkou a agregátní poptávkou, • analyzovat tvorbu a rozdělování příjmů a bohatství. 	<ul style="list-style-type: none"> • radit a pomáhat při přípravě ekonomické zprávy prezidenta („Economic Report of the President“), • sestavovat, analyzovat a interpretovat informace o hospodářském vývoji a ekonomických trendech; zhotovovat k tomu studie pro prezidenta, • ekonomicky zhodnocovat vládní programy a opatření a vypracovat doporučení pro prezidenta, • vypracovat a doporučit opatření k posílení svobodného soutěžního řádu, k eliminaci či zeslabení konjunkturních výkyvů a k zabezpečení plné zaměstnanosti, využití produkčního potenciálu a odpovídající kupní síly, • vypracovávat hospodářsko-politické studie, zprávy a doporučení na žádost prezidenta. 	<ul style="list-style-type: none"> • analyzovat možnosti volby vládní hospodářské politiky při zohlednění rozdílných hledisek a analýz, • reagovat na premiérový dotaz.

9) Council of Economic Advisors. Překlad do češtiny není ustálený. Zde užívám termín Rada ekonomických poradců, který je převzat z českého vydání práce Dornbusch, Fischer (1994). Dalšími ekvivalenty jsou: Výbor ekonomických poradců nebo Sbor ekonomických poradců.

3. Jmenování, složení, funkční období	<ul style="list-style-type: none"> • pět členů rady je jmenováno spolkovým prezidentem na návrh spolkové vlády, • návrhu nového člena předchází vyslechnutí expertní rady spolkovou vládou, • funkční období je pět let s možností znovuzvolení, • Rada volí ze svého středu jednoho předsedu na dobu tří let, • členství v radě je považováno za vedlejší pracovní činnost. <p><u>Sbor spolupracovníků:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • generální sekretář a vědecký sbor (9 osob), • kancelář (spojovací služba na Spolkový statistický úřad): vedoucí a zaměstnanci (8 osob). 	<ul style="list-style-type: none"> • prezident jmenuje tři členy Rady a mezi nimi jeho předsedu, který zastupuje Radu navenek, • funkční období je dvouleté, • prodloužení či zkrácení funkčního období je v pravomoci prezidenta, • členství v Radě je hlavní pracovní činností. <p><u>Sbor spolupracovníků</u> pod vedením jednoho vedoucího:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hlavní ekonom a jeden ředitel pro celkové prognózy, • vedoucí a sbor ekonomů (13 osob) včetně výzkumných asistentů (5 osob), • statistici (4 osoby); administrativa včetně kanceláře předsedy (9 osob). 	<ul style="list-style-type: none"> • Rada ekonomických analýz se skládá ze čtyřiceti členů, • premiér je formálně předsedou, sám jmenuje svého zástupce („Président délégué“), • premiér jmenuje 27 členů, z části to jsou zahraniční vědci, • funkční období je dvouleté s možností prodloužení, • 5 členů je z různých institucí (INSEE aj.), • výkonným orgánem je generální sekretář se spolupracovníky, • členství v radě je považováno za vedlejší pracovní činnost.
4. Zasedání	V první polovině roku jednou měsíčně (1,5 dne), od začátku září do poloviny listopadu nepřetržitě.	Permanentně.	Měsíční plenární zasedání, doplňková jednání komisí.
5. Publikace	<ul style="list-style-type: none"> • roční dobrozdání (expertizy), • mimořádné expertizy (nepravidelně: buď vlastní iniciativy nebo na objednávku spolkové vlády), • možnost jmenovitých menšinových usnesení. 	<ul style="list-style-type: none"> • ekonomická zpráva prezidenta, • ekonomické indikátory (měsíčně), • Bílá kniha Rady, • podkladové materiály pro konference („President's Economic Proposal“), • veřejná slyšení a stanoviska. 	<ul style="list-style-type: none"> • zprávy k jednotlivým, jmenovitě označeným tématům, např.: Kjotský protokol, Měnová politika ECB, Daňová reforma, Nová ekonomika aj., • měsíční informační materiál „Analyses économique“, • výzkumné zprávy.

Pramen: Wiegard, 2003.

Důvodů koncepčních odlišností existuje celá řada. Vyplývají především z dosti rozdílné institucionální struktury jednotlivých zemí, dalšími faktory jsou politické a společenské tradice a v neposlední řadě způsob výběru exekutivní složky vlády.¹⁰⁾ Instituce Expertní rady jednoznačně vychází z původní německé ordoliberalní, resp. neoliberální tradice ekonomického a společenského myšlení. Tomu také odpovídají pravidla, podle kterých funguje. Zatímco německá Rada vystupuje nestranně a nezávisle, poradní instituce v USA a ve Francii se svým pojetím zásadně odlišují.

Rada ekonomických poradců (CAE) v USA hraje neaktivnější roli v ovlivňování výsledné podoby hospodářsko-politických opatření a taktéž stojí politice „nejblíže“. Je tomu tak proto, že v USA má prezident ústavou zaručeny nesrovnatelně širší pravomoci než je tomu v SRN či ve Francii. V USA je prezident sám součástí exekutivy a osobně nese politickou odpovědnost za ekonomický vývoj, resp. za hospodářskou politiku své administrativy. Podle zákona si sám vybírá členy svého poradního sboru a určuje jeho předsedu. Je proto logické, že úloha Rady ekono-

10) O vztahu hospodářské politiky vlády a státní konstituce pojednávají např. Persson a Tabellini (1999) a Alesina a Tabellini (1987).

mických poradců se kvalitativně odlišuje od německé Rady. V USA není navržena jako pojistka a eliminátor výkyvů v hospodářské politice při měnících se vládách, ale je naopak pomocníkem každého prezidenta při návrhu a analýze (hospodářsko-) politických změn. Pomáhá při přípravě prezidenta na ekonomické summity a rozličné politické diskuse s ekonomickou tematikou, aby byl prezident schopen správně interpretovat důležitá aktuální ekonomická data a pohotově reagovat na novinářské dotazy. Ze své podstaty je institucí závislou na stávajícím prezidentovi. Ekonomická zpráva se publikuje s roční periodicitou, jednou za měsíc je publikována zpráva "Economic Indicators". Děje se tak na žádost výboru kongresu (Joint Economic Committee) a jednotlivé zprávy nemusí být tematicky totožné.

Rada ekonomických analýz, jak se nazývá analogická instituce ve Francii, se od obou výše zmiňovaných orgánů liší. Přesný počet členů není a priori stanoven. Většina pochází z akademických kruhů, členy mohou být i cizinci a pro pět členů, kteří zastupují veřejné instituce, vyplývá členství přímo z kreačního dekretu. Na členy se nevztahují žádná striktní omezení týkající se vedlejší pracovní činnosti jako je tomu u jejich německých a amerických kolegů. Výběr problémových okruhů vyplývá z požadavků premiéra a může tak být značně široký. Rada se k nim nevyjadřuje jako celek, ale jednotlivě se jimi zabývají kompetentní členové. Počet ročně publikovaných zpráv ani pevně dané úkoly nejsou stanoveny.

4. Závěr

O potřebnosti a užitečnosti hospodářsko-politického poradenství dnes není pochyb. Principiálně ho neodmítají ani ekonomové s odlišnými ekonomickými názory. Po desítkách let praktických zkušeností lze jednoznačně prohlásit, že tyto instituce ve svých domovských zemích dosáhly uznání a své úkoly budou plnit i nadále.

V poválečném Německu chtěli tvůrci myšlenky Expertní rady pro posuzování všeobecného ekonomického vývoje dlouhodobě zajistit tolik potřebnou stabilitu podnikatelského prostředí, danou stabilitou kupní síly měny, existencí konkurence na trzích a prováděním korektní, transparentní a systémově konformní hospodářské politiky s minimalizací vlivu zájmových skupin a politického oportunismu. V takovéto formě tržního řádu, kterou tolik glorifikovali a obhajovali ordoliberalové, je právě díky stálým a státem striktně vynucovaným pravidlům usnadněno ekonomickým subjektům dosáhnout spravedlivého podnikatelského zisku. Takto fungující soutěžní řád (Wettbewerbsordnung) zároveň přispívá k proinvestování disponibilních úspor v ekonomice, neboť díky stabilitě prostředí je podnikatelům podstatně ulehčeno plánování budoucích aktivit a především dlouhodobých investic.

Právě zde působí Expertní rada jako nezastupitelný stabilizátor a poskytovatel korektních a nezávislých informací pro všechny subjekty zainteresované nějakým způsobem na aktuálním dění. Expertízy jako celek jsou psány bez stínu vlivu zájmových skupin. Autoři přistupují ke svému úkolu věcně a v dobré víře. Od svého vzniku v polovině roku 1963 si tak Expertní rada vysloužila celou řadu označení mimo jiné v pozitivním slova smyslu „nepohodlní rozumbradové“, „Olymp ekonomie“, „neoblomný účet hospodářské politiky“ či „svědomí tržního hospodářství“. Ke cti autorů je nutno přiznat, že ani po čtyřiceti letech se zpracování expertíz nestalo rutinní a vynucenou činností, soustředící se pouze na technickou analýzu makroekonomického vývoje. O to větší váhu prezentované názory mají a o to více vládu zavazují k promptnímu řešení pojmenovaných problémů.

Literatura

- Alesina, A., Tabellini, G.:** A Positive Theory of Fiscal Deficits and Government Debt in Democracy. Cambridge, National Bureau of Economic Research 1987 (Working Paper No. 2308).
- Bartel, R.:** *Wirtschaftspolitische Kontrolle und Beratung: Grundlagen, Probleme, Erfordernisse*. Linz, Johannes Kepler Universität 1993.
- Beckerath, E. von., Giersch, H. (eds.):** *Probleme der normativen Ökonomik und der wirtschaftspolitischen Beratung*. Berlin, von Duncker & Humbolt Verlag 1963.
- Bender, D., Berg, H., Cassel, G. et al.:** *Vahlens Kompendium der Wirtschaftstheorie und Wirtschaftspolitik* (5. vydání). München, Vahlen Verlag 1992.
- Bischoff, J.:** Die Memoranden – Alternativen zur neoliberalen Wirtschaftskonzeption (<http://www.utopie-kreativ.de>).
- Biskup, R. (ed.):** *Partnerschaft in der Sozialen Marktwirtschaft*. Bern, Stuttgart, Paul Haupt Verlag 1974.
- Bradford De Long, J.:** Ekonomika potřebuje revoluci. *Hospodářské noviny*, 17. července 2003, s. 9.
- Bradford De Long, J.:** Keynesianism, Pennsylvania Avenue Style: Some Economic Consequences of the Employment Act of 1946. Cambridge, National Bureau of Economic Research 1996 (Working Paper No. 5611).
- Brönstrup, C., Weidenfeld, U.:** Die heimliche Wut der Sachverständigen (<http://archiv.tages-spiegel.de/archiv/06.05.2003/555087.asp>).
- Buchanan, J.:** *The Public Finances*. Homewood, Richard D. Irwin 1960.
- Die Soziale Marktwirtschaft erneuern**. Mainz, Hase&Koehler Verlag 1983.
- Donges, B.:** Wider das pathologische Lernen in der Politik. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 28. června 2003.
- Dornbusch, R., Fischer, S.:** *Makroökonomie*. Praha, SPN a Nadace Economics 1994.
- Erhard, L.:** *Deutsche Wirtschaftspolitik, Der Weg der Sozialen Marktwirtschaft*. Düsseldorf, Wien, Frankfurt/M, 1962.
- Eucken, W.:** *Grundsätze der Wirtschaftspolitik* (6. vydání). Tübingen, J.C.B. Mohr 1990.
- Fasbender, K., Holthus, M., Thiel, E.:** *Principles and Instruments of the Social Market Economy*. Hamburg, Weltarchiv Verlag 1992.
- Foley, B. J. (ed.):** *European Economies Since the Second World War*. London, Macmillan Press 1998.
- Ford, J. W., O'Donnell, Ch. F.:** The Evolution of the Council of Economic Advisors. Iona College (www.nssa.us/nssajrnl/19-1/pdf/4.pdf).
- Gardner, H. S.:** *Comparative Economic Systems*. New York, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers 1988.
- Harberger, A.:** *World Economic Growth* (2. vydání). San Francisco, ICS Press 1991.
- Handwörterbuch der Wirtschaftswissenschaft (HdWW)**. Stuttgart, New York, Fischer; Tübingen, Mohr; Göttingen, Zürich, Vandenhoeck u. Ruprecht 1988.
- Hentschel, V.:** *Ludwig Erhard – ein Politikerleben*. München, Landsberg am Lech, Olzog Verlag 1996.
- Hess, J.:** Oral History Interview with Leon H. Keyserling: 3. května 1971 (<http://www.truman-library.org/oralhist/>).
- Hickel, R.:** Ein kritisches Gratulo zu 40 Jahre Rat der „Fünf Weisen“ – Ungelöste gesamtwirtschaftliche Probleme trotz oder wegen der „Sachverständigen zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung“? (<http://www.memo.uni-bremen.de>).
- Holman, R. a kol.:** *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha, C. H. Beck 1999.
- Horn, K.:** Rechnungshof der Wirtschaftspolitik – 40 Jahre Sachverständigenrat. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 6. května 2003.
- Issing, O.:** Die Jahresgutachten des Sachverständigenrates im Spiegel der Politik (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Issing, O.:** Walter Eucken: Vom Primat der Währungspolitik (http://www.ecb.int/key/00/sp000317_2de.htm).
- Jonáš, J. a kol.:** *Oslava ekonomie*. Praha, Academia 1994.

- Jung, W.** (ed.): *Social Market Economy – An Economic System for Developing Countries* (2. vydání). Sankt Augustin, Academia Verlag 1991.
- Krabec, T.:** Ordoliberalismus a sociální tržní hospodářství. *Politická ekonomie*, 2003, č. 6, s. 881-899 (a).
- Krabec, T.:** Hospodářsko-politické poradenství: německé zkušenosti v mezinárodní komparaci. Praha, Vysoká škola ekonomická 2003(b).
- Klusoň, V.:** Ordoliberalismus a hospodářská politika. *Politická ekonomie*, 1998, č. 3, s. 427-445.
- Lambsdorff, O.:** Politikberatung im Spannungsverhältnis zwischen Wissenschaftlichkeit und Durchsetzbarkeit (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Lampert, H.:** *The Economic and Social Order of the Federal Republic of Germany*. Sankt Augustin, Konrad Adenauer Stiftung 1993.
- Müller-Armack, A.:** *Genealogie der Sozialen Marktwirtschaft*. Bern, Stuttgart, Paul Haupt Verlag 1974.
- Pätzold, J.:** Strategien der Stabilisierungspolitik (<http://www.juergen-paetzold.de>).
- Persson, T., Tabellini, G.:** Political Economics and Public Finance. Cambridge, National Bureau of Economic Research 1999 (Working Paper No. 7097).
- Rudzio, W.:** *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland* (5. vydání). München, Wilhelm Frank Verlag 2000.
- Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung*. Stuttgart, Mainz, W. Kohlhammer Verlag.
- Jahresgutachten 1964/65: Stabiles Geld – Stetiges Wachstum. 1965.
- Jahresgutachten 1967/68: Stabilität im Wachstum. 1967.
- Jahresgutachten 1970/71: Konjunktur im Umbruch – Risiken und Chancen. 1970.
- Jahresgutachten 1974/75: Vollbeschäftigung für Morgen. 1974.
- Jahresgutachten 1975/76: Vor dem Aufschwung. 1975.
- Jahresgutachten 1999/2000: Wirtschaftspolitik unter Reformdruck (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Jahresgutachten 2000/01: Chancen auf einen höheren Wachstumspfad (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Jahresgutachten 2001/02: Für Stetigkeit - gegen Aktionismus (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Jahresgutachten 2002/03: Zwanzig Punkte für Beschäftigung und Wachstum (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Schröder, G.:** Rede vom Bundeskanzler Schröder anlässlich des Festaktes zum 40-jährigen Jubiläum des Sachverständigenrates zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Schüller, A.:** *Marburger Studien zur Ordnungsökonomik*. Stuttgart, Lucius & Lucius 2002.
- Sievert, O.:** Nur das Beste von Keynes. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 9. srpna 2003.
- Sievert, O.:** Vom Keynesianismus zur Angebotspolitik (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Soziale Marktwirtschaft: Bilanz und Perspektive*. Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung 1988.
- Tietmeyer, H.:** Die Gründung des Sachverständigenrates aus der Sicht der Wirtschaftspolitik (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).
- Thieme, J.:** *Soziale Marktwirtschaft – Ordnungskonzeption und wirtschaftspolitische Gestaltung* (2. vydání). München, C. H. Beck 1994.
- Tuchtfeldt, E.** (ed.): *Soziale Marktwirtschaft im Wandel*. Freiburg im Breisgau, Rombach Verlag 1973.
- Urban, L.:** Praktická hospodářská politika. Praha, VŠE 1999.
- Vanberg, V.:** *F. A. Hayek und die Freiburger Schule*. Freiburg im Breisgau, Albert-Ludwigs-Universität 2002.
- Weidenfeld, U.:** Die Pein der Weisen (<http://archiv.tagesspiegel.de/archiv/07.05.2003/556677.asp>).
- Wiegard, W.:** Politikberatung im internationalen Vergleich (<http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de>).

Williams, Ch.: *Adenauer – otec nového Německa*. Praha, Jiří Buchal – BB art 2002.
Wirtschaftspolitik. Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung 1990.
40 Jahre Sachverständigenrat. *Handelsblatt*, 6. 5. 2003.

GERMAN EXPERIENCES FROM ECONOMIC POLICY CONSULTANCY

Tomáš KRABEC, University of Economics, 4, W. Churchill Sq., CZ – 130 67 Prague 3 (e-mail: krabec@yahoo.com).

Abstract:

The Council of Economic Experts and its influence on the German economic policy are discussed in this paper. The first section concentrates on the institutional background and historical genesis of this body. Consequently, the importance of the Council in preventing a competitive and efficient economic order in the ordoliberal point of view is considered. The second section offers a comparative analysis of economic policy consultancy. Some significant institutional aspects of the German Council of Economic Experts, the US Council of Economic Advisers and the French Conseil d'Analyse Économique are examined.

Keywords: economic policy consultancy, economic policy, regulative policy, ordoliberalism

JEL Classification: A11, B20, E61, E65